

PASSAT, PRESENT I FUTUR DE LES CONFRARIES DE PESCADORS

Una mirada des de l'Economia Social

Dr. Joan Lluís Alegret
Dr. Alfons Garrido

Octubre 2021

Confraries de pescadors i Economia Social	3
Historicitat de les associacions de pescadors	6
Canvi tècnic, capitalisme pesquer i liberalisme	13
L'aventura cooperativista: els Pòsits de Pescadors	18
L'associacionisme pesquer de tall feixista	21
Les actuals confraries de pescadors	27
Conclusions	31

Confraries de pescadors i Economia Social

La Fundació Promediterrània va rebre l'encàrrec de l'Ateneu cooperatiu de les comarques gironines de portar al territori el debat sobre el paper de les confraries de pescadors en el marc de l'economia social. Amb el suport del GALP Costa Brava, es van celebrar tres xerrades entre els mesos de juny i octubre

Els pescadors sempre s'han hagut d'associar per accedir al mar, per poder pescar, disposar dels mitjans de producció necessaris (embarcacions, arts i tècniques de pesca), comercialitzar les captures, protegir-se dels riscos, defensar-se de tota mena d'amenaques, etc. Però, a més, els pescadors de també s'han agrupat per aprofitar els avantatges de la unió i del treball en comú. Per això, la història de les organitzacions pesqueres és, fonamentalment, una història social col·lectiva; una història de la cooperació, la solidaritat i l'ajuda mútua entre la gent de mar dedicada a la pesca, sigui com a mitjà subsistència, o com activitat mercantil.

Si la pesca ha estat des de la més remota antiguitat, una activitat social, que ha necessitat el col·lectiu per exercir-se, la pregunta que és rellevant plantejar-se en aquest punt és: les confraries de pescadors formen part de l'economia social? I la resposta que aventurem és: sí, però...

Com sabem, l'Economia Social té un enfocament força diferent de l'economia d'empresa. El seu motor principal no és la rendibilitat financera sinó els beneficis per a tota la societat, d'aquí el seu adjectiu "social". Són una forma particular d'emprendre o desenvolupar activitats econòmiques que prioritzen la satisfacció de les necessitats de les persones per sobre del lucre.

L'article 2 de la llei 2/2011, defineix Economia Social com

“conjunt de les activitats econòmiques i empresarials, que en l'àmbit privat duen a terme aquelles entitats que persegueixen, bé l'interès col·lectiu dels seus integrants, bé l'interès general econòmic o social, o tots dos”

Per altra banda, la mateixa llei, el seu article 5, exposa:

“Formen part de l'economia social les cooperatives, les mutualitats, les fundacions i les associacions que duguin a terme activitat econòmica, les societats laborals, les empreses d'inserció, els centres especials d'ocupació, les confraries de pescadors, les societats agràries de transformació i les entitats singulars...”

L'Associació Europea d'Economia Social emet el 2002 un conjunt de principis que permeten dibuixar una realitat diferenciada de les entitats de l'economia social, com ara:

- La primacia de la persona i de l'objecte social sobre el capital
- L'adhesió voluntària i oberta
- El control democràtic pels seus integrants
- La conjunció dels interessos de les persones usuàries i de l'interès general
- La defensa i aplicació dels principis de solidaritat i responsabilitat
- L'autonomia de gestió i independència respecte dels poders públics
- El destí dels excedents a la consecució d'objectius a favor del desenvolupament sostenible, de l'interès dels serveis als seus integrants i de l'interès social.

Si bé els pescadors i llurs empreses busquen maximitzar el benefici individual quan surten a la mar, a escala col·lectiva, les confraries de pescadors, com agrupacions professionals, treballen pel bé del col·lectiu. Presten servei als seus membres, s'involucren en la consecució dels fins de la política pesquera, són eines per a mancomunar serveis bàsics, socials i assistencials pel sector, i impulsen mesures de sostenibilitat ambiental i millora de la comercialització, entre moltes altres mesures. Per això, les confraries de pescadors, sobta la forma jurídica de Corporacions de dret públic, estan reconegudes per llei com a entitats col·laboradores de l'Estat,

de manera que no poden ser considerades com organitzacions del tot privades, tot mantenint una condició híbrida, públic-privada.

L'objectiu general d'aquest cicle de xerrades a diferents municipis de la Costa Brava va ser arribar a caracteritzar el passat, el present i el futur de les Confraries de pescadors des de l'òptica de l'Economia Social.

La primera sessió va ser un viatge a la història de l'associacionisme pesquer per entendre els fonaments i motius de la creació arreu de confraries, corporacions, gremis i altra tipologia d'associacions en l'àmbit de la pesca. Es caracteritzà un associacionisme canviant, resilient, adaptat constantment als canvis dels temps per, precisament, continuar exercint les funcions socials i assistencials en benefici d'un col·lectiu força depauperat.

La segona xerrada es va centrar en els principis rectors de l'economia social presents a les actuals confraries. Es van comparar les antigues associacions - posant èmfasi en l'experiència dels pòsits de pescadors a la dècada de 1920 i 1930 - i les actuals confraries com a corporacions de dret públic, hereves del feixisme de postguerra.

La tercera xerrada va centrar-se en analitzar la situació actual del sector pesquer després de l'entrada d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea, l'Organització Comuna de Mercats i, de forma molt rellevant, l'impacte de les successives reformes de la Política Pesquera Comunitària. Finalment, es plantejaren les perspectives de futur de les associacions de pescadors amb el rerefons dels fons europeus estructurals i les organitzacions de productors pesquers.

Historicitat de les associacions de pescadors

Una de les característiques més rellevants de les confraries de pescadors dels últims vuit segles és la seva capacitat de mutar per adaptar-se a les circumstàncies històriques, econòmiques, polítiques i ideològiques. En aquest sentit, tot usant l'argot actual, es podria dir que l'associacionisme pesquer han mostrat sempre una gran resiliència al canvi.

La pesca té algunes particularitats que ajuden a entendre la potència d'un moviment associatiu pesquer, omnipresent al llarg de la història amb formes i noms diferents. En primer lloc, la pesca actua sobre un bé de domini públic, com són les platges i per extensió el mar territorial, el qual no pot ser apropiat ni privatitzat, com si fos un camp de conreu o un remat de cabres. En segon lloc, la pesca és una activitat enormement incerta. És difícil fer previsions exactes del resultat de la pesquera, tant en termes de captura - no sabem d'entrada on són els peixos ni quants en pescarem - com de comercialització - no sabem a quin preu el vendrem; i, en tercer lloc, la pesca era i és encara un dels oficis més difícils i perillosos del món. No només es poden perdre ormeigs i barques quan es treballa en mar, sinó patir un naufragi o un accident a bord. Sumem que durant segles, el litoral va ser un espai per on arribaven perills com pirates o exèrcits invasors. Així doncs, tota la suma de riscos, perills i incerteses o la incapacitat de controlar el medi motivaven, en resum, que la gent de mar cerqués refugi en l'agrupació, la solidaritat col·lectiva i l'ajuda mútua. I que fruit d'aquesta agrupació sorgissin el que s'ha donat a anomenar en alguns cercles acadèmics "institucions de gestió del risc".

Així doncs, la pesca pot ser entesa com una activitat que aplega una suma de productors els quals, en l'exercici del seu ofici, troben un benefici superior en agrupació i la cooperació. La unió els permet defensar més fortament uns interessos col·lectius, establir mecanismes més sòlids de protecció i fer possible optimitzar certes etapes del procés productiu. Si cada embarcació

és considerada una empresa individual que cerca la maximització dels seus beneficis, la suma d'elles forma el sector pesquer, d'on emana la voluntat d'agrupació i de cooperació que es manifesta en institucions amb finalitat col·lectiva.

Les primeres manifestacions associatives

Les manifestacions més o menys organitzades d'ajuda mútua i acció col·lectiva en mar apareixen a la Mediterrània en temps de grecs i romans. Fa més de dos mil anys, a bona part del litoral mediterrani espanyol - també a la Costa Brava - funcionaven grans pesqueres que requerien un grau elevat de cooperació i organització col·lectiva. Les restes arqueològiques documentades - com la factoria de salaó de Roses, datada entre els segles IV i VI dC. - i les informacions sobre el comerç de *garum sociorum* entre la península i Roma indicarien l'existència d'algun tipus d'empresa o grup d'empreses (*societas*) que col·laboraven en la logística, producció i comercialització d'aquesta salsa elaborada a base de peix, sal i espècies.

Les primeres manifestacions de pescadors organitzats amb finalitats col·lectives sota algun paraigua institucional es remunten a l'alta edat mitjana. A les llacunes del Delta de l'Ebre, on la pesca tenia un desenvolupament més avançat, l'acció conjunta a redós de la Confraria de Pescadors de Tortosa, fundada el 1116, estava motivada tant per les necessitats d'organitzar la religiositat popular i l'ajuda mútua (confraternitat i solidaritat cristiana) com d'ordenar i gestionar el procés productiu de la pesca llacunar. Aquest últim motiu, la necessitat de regular l'accés al mar, motiva la redacció dels primers reglaments de pesca marítima. El 1285 se signà a Calonge una de les primeres ordinacions conegudes documentalment, la qual regulava la pesca amb xàvega o art de platja per evitar el conflicte social derivat de l'ocupació de l'espai marí. És a dir, les primeres manifestacions grupals de pescadors tenen un caràcter benèfic i assistencial, a més d'ordenació l'activitat, gestió del conflicte i assegurança de la reproducció del col·lectiu.

Les primeres formes d'organització en el món de la pesca: objectius i necessitats

Les associacions de pescadors, en un principi, foren patrocinades i tutelades per l'Església medieval, a redós de la qual van néixer les primeres confraries de gent de mar. Aquestes microinstitucions amb finalitats votives, devocionals i assistencials es multiplicaren durant la baixa edat mitjana (Barcelona, Tarragona, Cotlliure, Blanes). Però va ser durant el segle XVI, amb l'impuls del Concili de Trento i la política contra-reformista de control de la religiositat popular, quan es fundaren la majoria de confraries marítimes catalanes. A les comarques gironines, les entitats de pescadors i mariners s'associaren a altars i capelles dedicats a Sant Pere, Sant Pau o Sant Elm. Es fundaven amb un caràcter marcadament devocional amb l'objectiu primerenc d'organitzar la pràctica de la religiositat grupal i l'ajuda mútua en forma d'assegurances i prestacions; es regien per uns estatuts – dels quals en coneixem alguns – i es finançaven amb quotes dels socis i altres derrames provinents de la pesca.

No obstant això, i superant l'estricta àmbit devocional i assistencial, les confraries de pescadors ben aviat desplegaren un ampli ventall de serveis socials i professionals aprofitant l'estructura de l'entitat, serveis que res tenien a veure amb els objectius religiosos fundacionals. Les organitzacions van anar adquirint, a poc a poc, un esperit més gremial, corporatiu, d'ofici, fins a acabar controlant territorialment tot el procés productiu de la pesca, la comercialització i el treball.

La naturalesa del treball en mar, la incertesa, els perills i la precarietat material impulsaven l'agrupació per a la cerca del benefici col·lectiu. Entre els motius més usuals, per a unir-se i actuar col·lectivament es poden subratllar:

Devocional

En el marc d'una societat profundament religiosa i supersticiosa, i treballant en un ofici molt perillós, tenir cura de l'ànima i invocar la bona sort requeria l'organització de freqüents misses i celebracions religioses. Les confraries de pescadors neixen precisament amb aquesta primera intenció: organitzar la religiositat del col·lectiu, amb les seves devocions

particulars (Sant Pere, i en alguns llocs, Sant Pau), rituals, cerimònies, capelles, retaules, ciris, etc. Es finançava amb les quotes dels socis i d'aportacions de la pesca.

Assistencial

Per fer front a les incerteses, els pescadors establien mecanismes d'ajuda mútua col·lectiva per fer front a nombroses adversitats del treball en mar, a tall d'assegurança de vida o salut, que també es finançaven, a part, amb les quotes dels associats.

Auxili

A moltes viles es fundaren bacins o germandats de captius, una mena d'assegurança per si els pescadors eren capturats pels pirates sarraïns. Aquestes institucions tenien els seus propis reglaments i gestió econòmica autònoma, associades o no a una confraria, i es finançava amb quotes dels socis i amb la caritat dels fidels a les esglésies.

Mancomunitat de serveis professionals

A quasi tot arreu, els pescadors posaren en marxa infraestructures i serveis auxiliars imprescindibles per a l'exercici de la pesca, com els famosos tenyidors de xarxes. Els tenyidors podien pertànyer a les confraries i estar integrats en la seva gestió quotidiana o tenir una gestió autònoma, al marge de l'organització.

Organització de la producció

Per evitar conflictes i mantenir la pau social dins la comunitat, les assemblees de pescadors locals vetllaven pel compliment de les normes consensuades pel col·lectiu, de forma assembleària i democràtica. Les normes vetllaven per la reproducció social de la pesca - en aquest sentit, asseguraven un mínim de treball i d'ingrés a tots els seus membres. També s'incidia en la minimització del conflicte, amb la imposició de penes als *free-riders*, de pertinença i subordinació obligatòria de tots els pescadors.

Pesqueres col·lectives

Les associacions també podien gestionar equips de pesca i altres elements logístics destinats a grans pesqueres col·lectives on participava tota la comunitat. A Port de la Selva existí l'Art Gros i a Llançà l'almadrava volant,

però no es pot negar a la Costa Brava l'existència d'altres pesqueres de grans dimensions i naturalesa col·lectiva.

Defensa territorial

El mar podia ser de domini públic o demanial (“*Que els mars siguin comuns a tots, com és de raó i justícia*”, escrivia l'Infant Enric el 1484) però sobre ell s'establien drets d'ús exclusius al voltant de zones perimetrals, basades en accidents geogràfics (senyes). La pesca estava limitada únicament als membres de la comunitat i vedada als forasters. La defensa de l'exclusivitat del mar territorial requeria la participació de tot el col·lectiu, perquè sovint derivava en enfrontaments violents entre pobles veïns. Les baralles entre els pescadors de Roses, Cadaqués, La Selva i Llançà, o els de Palamós, Pals, Begur i L'Escala, al llarg dels segles XVII i XVIII en són una clara mostra de la necessitat de front comú envers els “intrusos”.

Tributari

Des de l'establiment del delme del peix al segle X, la pesca sempre ha patit una forta càrrega fiscal. El col·lectiu negociava els tributs a pagar amb els seus beneficiaris, que podien ser grans monestirs com Sant Pere de Rodes i Santa Maria de Ripoll o petits senyors feudals. El més conegut és el delme – un tribut que s'arrendava “al més donant” –, però n'hi havia molts altres, com el dret de ribatge, el peix de l'obra o el peix senyoriu.

Judicial

El mar és un espai que genera conflicte, per motius ben diversos, molts dels quals arribaven als tribunals. Pledejar als tribunals ordinaris, una acció que sovint s'allargava durant dècades, era una acció cara que es finançava amb quotes i aportacions en espècie dels pescadors. Però també s'ha documentat l'existència de tribunals de mar, formats per pescadors de reconegut prestigi, que dirimien disputes dins la comunitat, com la cort de la mar de Roses.

Lluita antifeudal

Els pescadors també s'organitzaven per defensar els seus interessos i lluitar contra un règim feudal que els oprimia. Les grans revoltes del segle XVIII contra el domini feudal en mar, estan liderades sovint per les confraries de pescadors.

Així doncs, amb la tendència a l'agregació de la pesca, les organitzacions van engegar un mecanisme de controlar l'accés a la professió, al recurs i al mercat. A les ciutats més grans, en connexió directa amb el poder polític, on el col·lectiu de pescadors era nombrós, la figura de l'art o "ofici" - el terme "gremi" s'incorporà al segle XVIII - aglutinà totes les facetes. Una confraria d'ofici era una corporació laboral d'adscripció obligatòria, privilegiada, regulada per uns estatuts, que controlava l'accés a la professió, ordenava els aspectes tècnics i logístics dels oficis, evitava la competència, vetllava per l'ètica dels professionals, promovia la solidaritat entre els seus membres i organitzava la pràctica votiva i devocional dels socis. Per exemple, a ciutats com Tarragona, Barcelona o Palma de Mallorca, van existir gremis de pescadors que, poc o molt, exerciren totes aquestes funcions de regulació i control.

Però a la ruralia marítima no es van desenvolupar els gremis com a tal. Sovint s'han assimilat les confraries religioses com a gremis incipients, institucions que comparteixen certes característiques, malgrat que els objectius fundacionals fossin diferents. Però a la majoria de territoris bona part de l'acció col·lectiva dels pescadors es vehiculava a través d'una altra institució: la Universitat. Per això el testimoni de moltes decisions, afers i disputes que afectaven el món de la pesca local els trobem recollits, no en els llibres d'actes de les confraries, sinó en els llibres de les universitats.

La comunitat litoral tenia un paper fonamental en la pesca d'antic règim, perquè existia una comunió d'interessos entre la gent de mar i la resta dels habitants. Els productes pesquers i el seu comerç eren molt importants per a la subsistència de tota la població, no només dels pescadors i llurs famílies; també dels més necessitats o de tothom en èpoques de carestia. Es pagaven obres d'urgència, defenses, manteniment de temples, rescat de captius i moltes altres despeses sobrevingudes. Per això, donada la importància estratègica del peix per a la reproducció comunitària, l'organització pesquera es fonamentà en l'accés comunal als recursos pesquers. Si bé les aigües podien ser, en teoria, de lliure accés (*"Que els mars siguin comuns a tots, com és de raó i justícia"*), escrivia l'infant Enric el 1484), les comunitats de pescadors solien apropiar-se de les aigües més properes a les seves viles i ciutats, marcar unes fronteres territorials i establir drets exclusius d'accés, el que significava, a la pràctica, prohibir l'entrada als forasters.

Així, una ben definida comunitat d'usuaris delimitava amb precisió uns límits territorials a partir dels accidents geogràfics propers, dins dels quals funcionaria una normativa estricta d'explotació dels recursos pesquers, norma compilada en documents coneguts com a "*Ordinacions de la Pesquera*": qui, com, on, què o quan es podia pescar, es decidia de forma col·lectiva, com també aquests drets exclusius sobre el mar territorial es defensaven de forma col·lectiva enfront dels forasters que hi volien accedir.

L'assemblea de pescadors de Cadaqués sembla reunir totes les manifestacions associatives esmentades en una única institució: l'encesa. A Cadaqués, l'encesa i els pescadors que en formaven part eren un poder polític, puix que tenien una influència enorme en el desenvolupament de la vila. Les *Ordinacions de la Pesquera de Cadaqués* recullen més de tres-cents anys de necessitats, querelles, violències, controls i penúries, tot posant de manifest que l'acció col·lectiva i la cooperació i la submissió a la voluntat comunitària van fer possible la reproducció social del municipi malgrat totes les dificultats, obstacles i atacs que va haver de suportar.

Però més enllà de les qüestions tècniques, l'organització pesquera cercava un bé superior: "*que tothom visqui*" era la màxima que fixava el rumb de les decisions al si de les assemblees de patrons. L'objectiu de la gestió pesquera era assignar a cada usuari un mínim de recurs que li permetés viure i reproduir-se socialment. Sobre la base de l'equitat i la justícia, les normatives i els òrgans de control comunals s'encarregaven de mantenir la pau social. Els comportaments antisocials, individualistes o contraris al bé del comú eren perseguits, reprimits i castigats. El col·lectiu vetllava perquè cada unitat de producció pogués treballar, però la individualitat quedava dissolta en un bé col·lectiu superior.

La dimensió organitzativa de la pesca i les seves solidaritats i cooperacions derivades, doncs, són un tret estructural de la pesca d'antic règim, una lliçó d'autosuficiència en molts aspectes de la vida quotidiana de la gent de mar. En un moment d'inexistència de serveis públics, però sí de moltes necessitats col·lectives, l'acció cooperativa entre la gent de mar no només va permetre la subsistència i va fer de xarxa de seguretat davant l'infortuni; va estimular el creixement de les activitats pesqueres, la innovació tecnològica, la creació de producte per a l'exportació i les primeres acumulacions de capital halièutic.

Canvi tècnic, capitalisme pesquer i liberalisme

A partir del segle XVIII, la capacitat i independència del sector pesquer a l'hora de negociar els seus interessos i establir les formes de cooperació més adient va veure's afeblida a mesura que creixia la intervenció de l'Administració en els afers de la mar i la pesca.

En primer lloc, l'Estat s'aproprià del dret del treball en mar. El 1751 la Monarquia hispànica imposà un nou sistema de lleves obligatòries a l'Armada entre la gent de mar, sistema conegut genèricament com a Matrícula de Mar. Només si es participava en les lleves, s'aconseguia el "dret exclusiu" de continuar pescant. En aquest marc, la Matrícula maniobrà per manipular les organitzacions de pescadors amb la finalitat de posar-les al servei de l'objectiu d'atraure tripulants pels vaixells reials. Es van uniformitzar per llei totes les formes d'associacionisme pesquer arreu de la monarquia sota la forma de "gremios de mareantes". Aquestes noves associacions van esdevenir el pal de paller per a la gestió de les lleves, mecanismes per conèixer els efectius en una localitat i optimitzar el repartiment de les lleves. Per això, durant més de cinquanta anys i per diferents camins, fent servir estratègies diverses, l'Administració va intentar minimitzar la influència de l'Església sobre les confraries de pescadors i mariners i apropiar-se del control de les entitats. Després d'una llarga lluita, els capitans marítims i els seus delegats començaren a presidir les reunions dels nous gremis, controlar els assistents, autoritzar els acords i a fiscalitzar totes les despeses. No es podia fer res que anés en contra de la Matrícula i l'Estat.

En segon lloc, el perfeccionament de l'arrossegament modern i la progressiva introducció de les parelles de bous iniciaren un període important canvi tècnic en la pesca. L'arrossegament modificà profundament les formes d'organització tradicionals del treball a bord de les barques, de cooperació i de lluita dels pescadors. Per una banda,

promogué un increment de la productivitat pesquera, però per l'altra fou una forta competència pels ormeigs tradicionals, tant en mar com als mercats del peix. Per això, d'entrada, les comunitats de pescadors mostraren el seu profund rebuig, exigint repetidament a la Monarquia la seva prohibició.

Què amagava l'oposició popular a l'expansió del bou? Per què els gremis rebutjaven de forma vehement aquella innovació tècnica? L'arrossegament era la porta d'entrada de l'individualisme pesquer en les societats marítimes d'antic règim. Inversors, sovint gens relacionats amb la pesca, però propers a la Cort, reberen concessions privilegiades per poder pescar amb els bous, que necessitaven una forta inversió de capital per fer-los funcionar. Els nous inversors actuaven amb impunitat enfront de les confraries, llurs reglaments i formes de producció tradicionals fonamentades en la pau social, l'equitat i el conservadorisme. L'arrossegament trasbalsava, en aquest sentit, "l'economia moral" que les normes consuetudinàries havien sustentat durant segles. A més, la majoria de pescadors, que no podien competir econòmicament amb les parelles de bous, veien com periòdicament feien malbé els seus ormeigs calats, pescaven en aigües prohibides o se saltaven les vedes per protegir la reproducció del peix. A petició de molts gremis, s'intentà prohibir, frenar o limitar per llei l'acció dels bous, però malgrat l'oposició, les restriccions, la normativa i les campanyes a la premsa, l'arrossegament modern en forma de parelles de bous s'entengué per tot el litoral espanyol.

La pèrdua de protagonisme dels gremis de mar

El segle XIX és el de la transformació de les organitzacions de pescadors. El liberalisme econòmic en auge, també en el món de la pesca - liderat sobretot pel sector de l'arrossegament i altres formes de pesca intensives en capital -, s'oposava als controls i a l'acció limitant de gremis i altres institucions locals de gestió pesquera. Els liberals volien una altra manera d'administrar l'activitat que aprofités les riqueses inexhauribles de la mar i les potencialitats marítimes del país, i que fes front a l'augment de la demanda de peix. Formalment, l'Administració feia costat a les juntes locals de pesca, les associacions i els antics reglaments locals de tall gremial; per l'altra, no tenia o no volia disposar els mitjans necessaris per impedir l'expansió tant

del bou com d'altres formes de pesca intensives, les quals afeblien l'acció comunal i esperonaven l'individualisme pesquer sobre el domini públic del mar.

La restauració absolutista, a partir de 1823, reincorporà els gremis en el marc de la gestió de la Matrícula de Mar, però el debat en el si de l'Administració entre conservadors i liberals sobre la naturalesa d'aquestes organitzacions estava servida. Si bé inicialment s'imposaren les tesis més reaccionàries i es restituïren els gremis de mar - es redactaren uns nous estatuts per a tot el litoral espanyol basats en la proposta enviada per Mataró -, l'expansió de l'arrossegament i la liberalització de l'economia espanyola afebliren el poc poder que conservaven. En molts casos, els pescadors preservaven l'esperit devocional i assistencial en el marc d'un col·lectiu fortament devot i conservador, però el sistema comunal, fonamentat en la comunitat d'interessos i en l'anteposició del bé col·lectiu a l'individual, s'esmicolà a poc a poc.

La historicitat de l'associacionisme pesquer i el seu arrelament territorial seria un dels motius que explicarien per què els marítims van ser els últims gremis professionals a desaparèixer a Espanya, un cop decretada l'abolició de totes les organitzacions gremials el 1836; de fet, van subsistir com a gremis de mar fins al 1864. Però, malgrat això, el tomb de la legislació pesquera de finals de segle XIX conduí en l'abolició la Matrícula de Mar el 1873 i amb ella l'obligació de servir a l'Armada per poder pescar. El 1885, el "*Reglamento de la libertad de pesca*" atorgava a l'Estat l'exclusivitat en matèria legislativa i de control de l'activitat pesquera. El 1898, després de moltes ordres contradictòries, es liberalitzà la pesca d'arrossegament; i el 1905 la pesca fou lliure a partir de les 6 milles.

Adaptació de l'associacionisme laic

Amb la revolució industrial, les innovacions tècniques aplicades a la pesca (motors i embarcacions), les millores en la comunicació i el transport, una demanda creixent de peix i l'auge de la transformació del peix esperonaren la indústria pesquera a tot Espanya. S'invertiren molts capitals per fer créixer la producció i abastir una demanda de peix en auge. Tot i això, a finals del XIX i inicis del XX, el col·lectiu de pescadors tradicionals i llurs

associacions vivien immersos en la crisi i el desànim. Començava a notar-se la profunda esclletxa entre les pesqueres més capitalitzades, com la del bou i l'incipient cèrcol modern, i la resta d'arts, dites "artesans", d'arrels medievals, menys intensives i que sovint es compaginaven amb altres activitats rurals. Molts pescadors es convertiren en proletaris de la mar, simples remitgers a bord d'embarcacions propietat d'armadors forans. Planava una sensació d'empobriment de les condicions socials i materials de molts pescadors: poca instrucció, pobresa material, alcoholisme, deficiències en l'habitatge, males condicions de salut, etc. Un segment del col·lectiu se sentia perjudicat per l'evolució recent de la indústria pesquera i llançava una queixa especialment contra l'arrossegament - que converteix el pescador en mera força de treball -, en un context institucional propici a l'expansió del capitalisme.

Els vells reglaments locals, fortament conservadors i redactats amb un esperit comunitari local, ja no funcionaven enfront de la puixant pesca industrial, amb un mercat cada cop més extens. Amb arguments "ecologistes" i de justícia social, el col·lectiu denunciava el dany que les parelles de bou feien a les cries quan les barques s'acostaven massa a terra, l'esgotament del mar, la misèria de molta gent pescadora per l'abaratiment del preu del peix, l'impossibilitat d'accedir als mitjans de producció per a la majoria de pescadors, les pobres condicions socials en què vivien, etc. Fins i tot, el malestar social va desembocar en diferents vagues al sector de l'arrossegament (Badalona, Tarragona, Sant Carles de la Ràpita) i la teranyina (Lloret de Mar) com a protesta per les condicions de treball i el repartiment dels fruits de la pesca - que a Catalunya sempre ha estat "a la part".

Sota l'impuls de la nova llei d'associacions de 1887, van començar a aparèixer tota mena de "societats de pescadors" al llarg de la costa catalana, hereves dels dissolts gremis de mar i enfrontades a l'esperit del liberalisme econòmic i a la industrialització. Segons alguns autors, aquestes entitats s'han de concebre com a "societats de resistència" populars, en el context de la progressiva capitalització, liberalització, proletarització i politització de la pesca. L'objectiu era evitar l'esfondrament de la cobertura social i comunitària tan necessària en un món com el pesquer, incert i perillós per naturalesa. Les noves associacions no van adoptar un model d'organització únic, ni tan sols una nomenclatura definida. Podien ser una prolongació,

sense solució de continuïtat dels antics gremis, com a Palamós, en forma de societat de socors mutus; altres, sorgien per imitació de l'acció de viles veïnes, mentre algunes altres es creaven de bell nou, com cooperatives, mutualitats, sindicats, societats benèfiques, germandats i associacions. En tots els casos, les noves entitats, com a substitutes de confraries o gremis, venien a suportar i donar resposta a les sobrevingudes mancances professionals i vitals de la gent de mar. Eren, en aquest sentit, la transició de velles a noves formes d'organització econòmica més moderna i solidària, de tall obrer, i adaptada als nous reptes apareguts a la indústria pesquera.

L'any 1920 es van inventariar a Catalunya 44 entitats d'identitat pescadora - sabem que la relació no és exhaustiva, sinó que n'hi havia moltes més -, la tipologia i acció de les quals parla del tipus de necessitats del sector: accions de socors mutus i assegurances socials, retir obrer, assegurança d'atur, caixa de préstec, cooperatives de consum i venda de material de pesca, tenyidors de xarxes i organització de la subhasta del peix capturat per les barques associades.

El caràcter exaltat i conflictiu de la societat catalana d'inicis de segle XX (moviment obrer, vagues, conflictes, inestabilitat política, repressió...) també es deixà notar en les noves organitzacions pesqueres, cada cop més escindides entre arts nous i arts tradicionals i entre armadors i mariners. Naixia, doncs, un associacionisme "de classe" - a pesar de l'opinió contària d'observadors com Emerencià Roig, que veia pau i harmonia a tot arreu - que faria de les primeres dècades de segle XX un període convuls i trepidant en mar.

L'aventura cooperativista: els Pòsits de Pescadors

Per alleugerir les conseqüències econòmiques i socials de l'expansió de l'arrossegament i els efectes de la liberalització de l'economia pesquera, Alfredo Saralegui posà en marxa a Espanya l'ambiciós projecte de creació dels Pòsits de Pescadors. Saralegui s'inspirà en l'experiència dels pòsits agrícoles, institucions d'acció col·lectiva, sense afany de lucre, que concedien microcrèdits per a la producció agrícola a curt termini (una collita) i a baix interès. Després d'analitzar els molts problemes que afectaven socialment a la pesca, a les seves entitats mutualistes i cooperatives - la comptabilitat d'aquestes entitats sovint reflectia un notable desgavell i la dificultat de quadrar les caixes - i d'entaular una llarga negociació política a despatxos i passadissos de Madrid, Saralegui aconseguí posar en marxa un nou model d'organització de la classe pescadora, promogut i finançat per l'administració i amb una clara vocació redemptora.

Com escrivia ell mateix, la missió dels pòsits era *“emprender toda clase de actividades encaminadas a suprimir intermediarios, a convertir a los pescadores en propietarios de sus instrumentos de trabajo y procurar a las poblaciones marítimas todos los medios posibles para instruirse y practicar el auxilio mutuo. El beneficio de las cooperativas se ingresa en el fondo de reserva o en el destinado a obras sociales.”* Eren organitzacions de tipus cooperatiu que creaven alhora, al seu si, cooperatives pròpiament dites: de consum, de producció, de crèdit. Alhora, servien per mancomunar serveis indispensables per a la pesca. La Caja Central de Crédito Marítima (després reconvertit en el Instituto Social de la Marina) s'encarregava de finançar l'engegada d'aquestes iniciatives, i ajudava a *“organizar la venta directa del producto de la pesca, a crear el seguro del paro, bolsas de trabajo y cajas de ahorro y a construir la Casa del Marino y la Casa del Pescador.”*

Saralegui encoratjà moltes societats i mútues, nascudes arran de la desaparició dels gremis a finals de segle XIX i principis del XX, a reconvertir-se en pòsits, ja que sense renunciar als seus objectius redemptors, solidaris i cooperatius, gaudien de la possibilitat de rebre el suport de l'Estat en forma de subvencions. I la iniciativa tingué una molt bona acollida. A tall d'exemple, el 1921 es creà el pòsit de pescadors de Roses a partir de la unió de les antigues societats "La pescadora" (1914) i la "Unión Mútua" (1912). També se'n van fundar a L'Escala, a Cadaqués, l'Estartit, Palamós o Blanes sobre la base d'associacions preexistents. A l'alçada de 1935, existien a Catalunya 22 pòsits de pescadors.

A l'arxiu de l'actual Confraria de Port de la Selva encara es conserva bona part de la història documental del pòsit de pescadors local, fundat el 1919. Per a un poble petit i semiaïllat com EL Port de la Selva, situat a l'extrem nord de la Costa Brava, el pòsit va adquirir una notorietat molt rellevant en el marc del municipi. Organitzat en seccions, va arribar a establir les següents seccions: proveïment de combustible, venda mancomunada del peix, mutualitat d'accidents, retir obrer, socors mutu per vídues i orfes, assegurances de malaltia, cooperativa de consum i efectes pesquers, trull cooperatiu, tenyidor comunal, escola elemental, caixa de crèdit i secció recreativa. Fins i tot encunyà moneda pròpia, d'ús intern del pòsit.

A tot Espanya, s'arribaren a fundar 135 pòsits, que acolliren més de 47.000 afiliats. Només a Catalunya, a l'alçada de 1933, 1.500 nens i nenes rebien instrucció a les escoles creades pels pòsits. Per coordinar l'acció de totes aquelles entitats, el 1925 es va crear la Federació de Pòsits de Catalunya, presidida pel president del pòsit de Port de la Selva, Josep Macau. Més tard, aquesta federació s'integrà a la Confederació de Cooperatives de Catalunya.

Més enllà dels pòsits

Malgrat la creació de pòsits a tot arreu i dels seus bons resultats en la missió d'emancipar la comunitat pescadora, els recels i els enfrontaments de classe no van desaparèixer del moviment associatiu pesquer català. Molts mariners denunciaven que els pòsits estaven dominats i monopolitzats pels armadors, que els utilitzaven només en benefici propi, deixant de banda l'esperit cooperativista i de redempció de classe fundacional, dirigit als més

desvalguts. Per això, a tot arreu sorgiren noves formes d'organització escindides dels pòsits per defensar els interessos específics dels mariners d'arrossegament o dels pescadors d'arts menors. Fruit també de la polarització política i de l'aparició de faccions i bàndols entre armadors i treballadors del mar, fou igualment frenètica la fundació de noves entitats per part de la patronal, paral·leles als pòsits. A Palamós, per exemple, en molt pocs anys es fundaren l'associació "Pescadores del Puerto de Palamós", de marcat caràcter obrer i reivindicatiu, i l'antagonista "Sociedad Mutua de Armadores de Pesca", conservadora i patronal. A Vilanova i la Geltrú s'enfrontaren el Pòsit de Pescadors amb la "Societat d'Armadors" pel control de la venda del peix.

La guerra civil accelerà l'organització cooperativa de la pesca marítima en territori republicà. A molts ports, les barques de pesca foren col·lectivitzades sota el comandament dels comitès antifeixistes i els sindicats de classe. La producció s'organitzà de manera el peix que pogués esdevenir moneda de canvi amb productes de l'interior. Però l'avenç del domini marítim feixista i la desorganització de les col·lectivitzacions van generar un desgavell que perjudicà l'òptim rendiment pesquer.

L'associacionisme pesquer de tall feixista

Com s'ha escrit, la necessitat d'associar-se entre els pescadors ve de lluny i es deu a moltes i diferents raons. Amb l'abolició dels gremis el 1864 i de la Matrícula de mar el 1873, es volia eliminar obstacles pel correcte funcionament de l'economia capitalista en mar. Els gremis tenien una rígida estructura corporativa i esperit conservador que dificultava, quan no prohibia, la innovació tecnològica i econòmica del sector pesquer.

Si bé la industrialització de la pesca prometia millorar les condicions de vida i treball dels pescadors, treure'ls de l'endèmica situació de pobresa, fragilitat i desprotecció en què vivien, la realitat va ser la contrària. Per una banda, els canvis tècnics, les embarcacions més grans i la motorització de la flota ajudà a alleugerir el treball a bord, a reduir la perillositat i a incrementar globalment les captures. Però el cost dels nous equips de pesca era molt elevat, impedit que la majoria de pescadors pogués accedir-hi i ser-ne propietari. La introducció del canvi tècnic va quedar, doncs, en mans exclusivament de comerciants peixaters i d'altres inversors estrictament capitalistes, de "fora del sector". Així, la industrialització de tall capitalista d'inicis de segle XX quasi no va produir cap millora econòmica ni social per a la majoria dels pescadors, sinó que els convertí en mà d'obra, remitgers cada cop més entregats a patrons i armadors.

Poc abans, a les darreries del segle XIX, de la mà del catolicisme i per fer front al liberalisme, entre les capes populars es gestà un corporativisme tradicional i anti-revolucionari, oposat a l'empresa capitalista. Dues encíclics del Papa Lleó XIII (1892) defensaven que el règim corporatiu, lliure i cristià, era l'únic mitjà de salvar l'obrer immers en les ràpides i profundes transformacions laborals i econòmiques; l'únic capaç de resoldre la gravíssima qüestió social que preocupava als contemporanis del segle XIX.

Però la principal reelaboració dels postulats corporativistes, gremials i tradicionals la van dur a terme el feixisme a través del corporativisme dirigista de Mussolini i Franco. Per a aquest corrent ideològic i polític, les corporacions eren les institucions-instruments que, a l'empara de l'Estat, havien de tenir com a missió principal exercir la disciplina integral, orgànica i unitària de les forces productives. El feixisme subordinava les corporacions a l'Estat i les vinculava orgànicament a aquest, fonament i esperit que impulsà la re-creació o re-invenió de les Confraries de Pescadors pel règim franquista el 1944, a l'empara del Sindicato Vertical de la Pesca.

La re-creació de les confraries de pescadors

A la fi de la guerra civil, els pòsits de pescadors van aconseguir sobreviure - degudament purgats - durant uns anys després, malgrat que la nova política pesquera del primer franquisme els va fer directament responsables de la radicalització d'esquerres que havien manifestat molts pescadors. S'exercí una dura repressió i s'aboliren moltes associacions. Pascual Díaz de Rivera, Marqués de Valterra, ideòleg del nou associacionisme pesquer, proposà la substitució dels pòsits d'arrel esquerranosa per unes noves confraries - introduint la terminologia clàssica i religiosa per definir les agrupacions de pescadors -, vinculades orgànicament a l'Estat -, en les que empreses i empleats havien d'actuar conjuntament, tal com recomanaven les Encíclicques del papa Lleó XIII, sota l'empara d'un únic sindicat, el Sindicato Vertical Nacional-sindicalista.

L'any 1943, per orde ministerial de 31 de març, es van constituir les noves confraries. L'ordre suposava la fi formal dels pòsits, rebatejats ara com a confraries - en l'imaginari popular dels pescadors el terme pòsit continuà vigent fins moltes dècades després -, tot introduint canvis importants tant en la seva estructura com en la seva funció social. S'encetava un període de contra-reformisme pesquer de la mà d'un encès discurs ideològic carregat de patriotisme, religiositat i feixisme. Per exemple, les confraries estaven obligades a adoptar a la Mare de Déu del Carme, patrona de la Marina, com a figura protectora, a la qual dedicaven anualment una celebració pública plena d'exaltació patriòtica i religiosa.

El discurs feixista, que es va mantenir com a hegemònic en el sector pesquer fins ben arribat el “Primer Plan de Estabilización” de 1959, s’articulava en un doble vessant: el productivisme econòmic i el paternalisme social envers el pescador espanyol.

El discurs productivista naixia de les urgents necessitats de la postguerra, i presentava la pesca com un sector estratègic capaç d’ajudar a combatre la fam i d’aportar les proteïnes que no es produïen en terra. Partint dels principis “el mar és de tots” i “el peix era un recurs inexhaurible”, es llançaren campanyes de promoció del consum de peix, accions per la renovació de la flota i millores de les infraestructures pesqueres. Aquella política, però, es veié limitada pel context històric i econòmic del país, marcat per la crisi, l’autarquia, l’autosubsistència i l’autoritarisme.

Al seu torn, el discurs paternalista es basava en la molt especial personalitat dels pescadors, puix que eren considerades molt bones persones, però molt ignorants i que, per la seva pròpia ignorància, havien caigut sota l’influx del marxisme. La incultura i desconeixement del pescador el feia mereixedors de la protecció de l’Estat franquista.

En aquest punt, les noves confraries van passar a jugar un important paper, primer en substituir els pòsits en l’articulació de la dimensió econòmica i la social. En el si de les confraries s’unien en un mateix cos, com una milícia en benefici de l’Estat, l’interès de mariners i armadors; a més, es vinculava la producció de productes del mar amb la reproducció social dels pescadors, sota la benedicció dels Sants i les Verges que actuaven com a patrons protectors. Les recentment creades confraries assumien la funció de fer arribar a les famílies dels pescadors la tasca social i assistencial de l’Estat, centrada ara en la previsió, l’educació, i la culturització; accions que trobaven el seu lloc en la proliferació de Cases dels Pescadors, les quals, més endavant, es coneixerien com a Cases del Mar. Es fundaren Escoles elementals de pesca per als fills dels pescadors o s’instituïren activitats com l’Homenatge a la vellesa del mariner per gratificar els col·lectius més depauperats. També a través de les confraries, l’Estat va engegar un pla per resoldre l’endèmic problema de l’habitatge que afectava les famílies pescadores. El “Plan Nacional de Mejoramiento de la Vivienda de los Poblados de Pescadores” va projectar els nous habitatges que calia

construir, fent néixer, així, molts dels actuals barris de pescadors al llarg del litoral català.

Períodes d'expansió

A partir de la dècada 1960, la suma de l'obertura econòmica del règim franquista amb els efectes del primer turisme i la forta entrada de divises van revolucionar el teixit econòmic i laboral del litoral gironí. S'obriren noves expectatives de treballs en molts àmbits del sector terciari. En alguns moments, el transvasament de mà d'obra de la pesca cap a les noves oportunitats de treball en terra va dificultar en alguns moments puntuals la formació de tripulacions. Però al mateix temps, la flota s'industrialitzà gràcies al creixement de la mida i capacitat operativa de les embarcacions. El balanç final del període 1960-1990 és el de la consolidació dels progressos de l'arrossegament i en menor mesura de l'encerclament, i de l'aparició dels primers efectes de la sobrepesca i la sobrecapacitat productiva.

Als anys 50, el sector pesquer de la Costa Brava va veure's afavorida pels moviments migratoris provinents del sud català i del llevant mediterrani. També per una política expansionista que permetia obtenir crèdits vehiculats a través de les confraries per a la construcció de noves embarcacions i per a la instal·lació de nous motors. A Palamós, per exemple, en només quatre anys (1955 - 1959), les descàrregues de peix van créixer en més de 400 tones. La confraria va poder assumir bona part de la tasca social i assistencial que tenia encomanada gràcies als bons ingressos que aconseguia amb les vendes d'aquell peix. La dècada següent, però, la de 1960, va començar amb una greu crisi de captures que expulsà molta mà d'obra del sector pesquer vers l'incipient turisme, la construcció i la indústria.

La sortida a la crisi pesquera dels seixanta es va aconseguir amb una nova injecció de capital, aquest cop a través de llei de Renovación y Protección de la Flota Pesquera, de 1961. Malgrat arribar una mica més tard al Mediterrani, les expectatives inversores donaren els seus fruits, i la pesca catalana visqué dues dècades d'autèntica eufòria. Més barques, cada cop més grans, que pescaven més lluny i a major profunditat incrementaren les descàrregues als ports i els ingressos a les confraries pels cànons aplicats a les vendes.

En aquest sentit, les confraries dugueren a terme una tasca en l'àmbit del servei al col·lectiu molt destacada, assumint inversions milionàries per a la prestació de serveis mancomunats que cap empresa pesquera podria assumir de forma individual. L'activitat de les confraries de la Costa Brava en l'àmbit de l'economia social durant els anys 70, 80 i 90 fou frenètica en l'àmbit de l'optimització dels processos productius d'una indústria en creixement exponencial. Per a la millora de les operacions de comercialització del peix es construïren nous equipaments als ports i les llotges i s'actualitzaren les instal·lacions pesqueres existents. Gràcies a la construcció de noves fàbriques de gel, cambres frigorífiques o casetes d'estris, el treball diari del pescador experimentà una notòria millora. Un aspecte molt rellevant fou la modernització de la subhasta del peix a través de la informatització i automatització de tot el sistema, gràcies al qual els pescadors podien acabar abans la jornada i conciliar més fàcilment la vida laboral i familiar.

A l'automatització de la subhasta la van seguir altres serveis prestats per les confraries als associats, com ara la informatització del procediment d'administració i gestió que assegura el cobrament de la venda del peix a barques i treballadors. La confraria paga als pescadors i s'encarrega de cobrar als compradors, incloent-hi ja la tramitació de tots els impostos i cànon associats a vendes i compres. Com que una part de cada transacció se la queda la confraria, aquesta pot assumir avançar el pagament als pescadors abans de verificar el pagament de la venda efectuada. Gràcies a la inversió en la tecnologia necessària, tot això es feu de forma més eficaç, ràpida i segura.

A inicis del 70, a diferents municipis de la Costa Brava s'edificaren nous habitatges per una classe pescadora. Superades ja altres necessitats, l'acció social de les confraries es concentrà bàsicament, en facilitar l'accés a l'habitatge a les famílies de pescadors assetjades per l'incipient *mobbing* immobiliari provocat per l'auge del turisme. A preus mòdics i amb moltes facilitats d'accés al crèdit, un bon nombre de pescadors va gaudir de promocions d'habitatges propers als ports, creant-se així barris de fort caràcter mariner que avui encara perduren.

Les dècades posteriors al gran boom pesquer dels setanta i vuitanta són anys contradictoris. Per una banda, el col·lectiu de pescadors equiparà el seu estatus econòmic i social a la resta de la població (deixà enrere la pobresa endèmica que sempre l'havia perseguit), gràcies al període de bonança econòmica en mar. Els alts preus del peix que feren guanyar molts diners a empreses i treballadors. Per tant, els esforços seculars de les confraries per suplir les tradicionals mancances socials i assistencials del col·lectiu deixaren de tenir sentit. L'acció de les confraries, doncs, es concentraren en els aspectes econòmics, administratius, comercials i de representació de la pesca, abandonant el paper protector, assistencial, culturitzant i redemptor que havien representat en el passat.

Les actuals confraries de pescadors

L'any 2022, a la Costa Brava hi ha 224 embarcacions i uns 500 pescadors en actiu, organitzats entorn de 10 confraries escampades pel territori, entre Port de la Selva al nord i Blanes al Sud. No totes es troben actives ni tenen llotja; més aviat, presenten característiques molt diferents entre elles. Com hem anat comprovant, el rol d'aquestes entitats de llunyanes arrels històriques s'ha transformat en les darreres dècades amb sintonia amb l'evolució del sector pesquer i de la mateixa societat. Si les confraries nasqueren com a resposta a les necessitats devocionals i assistencials d'un col·lectiu pobre i necessitat, la millora substancial dels nivells de vida dels seus afiliats les ha fet evolucionar. Ara, les confraries no s'afronten a la pobresa material i espiritual dels pescadors, sinó a un lent i continu declivi del sector de la pesca marítima a tota la Mediterrània; en les darreres dècades es veuen abocades a afrontar nous desafiaments econòmics, socials i ambientals per evitar, a llarg termini, que la pesca desaparegui del nostre litoral.

A més, la transformació dels mercats del peix, a conseqüència de l'entrada d'Espanya a la Unió Europea i a l'Organització Comuna de Mercats, provoca que la competència de les importacions de productes de la pesca sigui molt més forta. S'albiren noves formes d'organitzar la comercialització que poden restar poder polític a les confraries i, per extensió, minvar el seu poder específic en el teixit industrial pesquer a favor d'altres organitzacions.

Les Confraries de pescadors a Catalunya continuen sent les organitzacions més importants del sector pesquer. Això no obstant, els últims canvis en l'àmbit de la representació i la participació de les organitzacions provoca que l'existència històrica de les confraries es percebi com un obstacle per a la implantació i creixement de noves Organitzacions de Productors Pesquers

(OPPs), el model associatiu proposat per la Unió Europea i un instrument bàsic de la Política Pesquera Comuna (PCP).

Organitzacions de Productors Pesquers

A escala europea, les organitzacions de productors pesquers han anat guanyant rellevància, malgrat que a Espanya no ho hagin fet amb la mateixa potència. Les Organitzacions de Productors pesquers són el model associatiu suggerit per la Unió Europea per a la pesca en el marc de la Política Comuna de la Pesca i de l'Organització Comuna de Mercats. Comprenen totes les activitats de producció, transformació i comercialització dels productes de la pesca o de l'aqüicultura, a diferència de les confraries tradicionals, que només intervenen en l'organització de la primera venda.

Los OPP's fan de mitjancers entre l'oferta i la demanda a fi d'adaptar-se “a les exigències del mercat”. Regulen l'extracció segons la demanda existent amb la finalitat de racionalitzar l'exercici de la pesca i l'aqüicultura i optimitzar la venda de la seva producció. Estan pensades com a un mecanisme per a l'estabilització dels mercats dels productes pesquers, una eina per a garantir la renda dels productors del sector.

A Catalunya s'han creat dues Organitzacions de Productors Pesquers:

- Organització de productors de Sant Carles de la Ràpita, actualment de caràcter transnacional (Itàlia-Espanya)
- Organització de productors pesquers de peix blau de Catalunya, que agrupa 14 embarcacions de la flota de cercle dels ports de Girona i Vilanova i la Geltrú.

En resum, les OPP's són instruments a l'abast dels pescadors per aconseguir una doble finalitat: assegurar una renda adequada als productors i fer-ho sobre la base d'una explotació sostenible dels recursos. De fet, les confraries poden crear al seu interior organitzacions de productors amb tots aquells afiliats que s'hi vulguin sumar. Però de moment, a Catalunya, el moviment en aquest sentit és limitat.

Tendències actuals en les confraries de pescadors.

El sector pesquer viu un canvi institucional derivat del fracàs del model d'acció col·lectiva de les confraries de Pescadors amb l'Administració. Un indicador de la pèrdua del poder de negociació de les confraries es comprova amb el creixent protagonisme que en els últims anys estan experimentant altres organitzacions sectorials: associacions d'armadors, organitzacions de productors pesquers (OPPs), les associacions de comerciants de peix, i darrerament les organitzacions per a la defensa mediambiental i relacionades amb l'economia blava. Totes elles, defensant legítimament els seus interessos, comencen a ocupar una part important de l'espai polític i de negociació que fins ara havien monopolitzat les confraries. Competeixen en temes relatius a la gestió de la pesca, la comercialització i consum del peix, la sostenibilitat dels recursos, així com en les accions de representació política o lobby.

Un dels hàndicaps principals de les confraries és que la majoria d'armadors continuen sense involucrar-se col·lectivament i coordinadament en el procés de gestió i comercialització de les seves captures a través de les confraries. Això, malgrat que l'actual legislació que les regula obre la possibilitat a què aquestes creïn les seves pròpies seccions de comercialització o OPP's.

Mentre el capital invertit pels comerciants en tot el procés de circulació de les captures ha fet augmentar el seu poder, els pescadors van perdent el seu control sobre el mercat i la capacitat d'incidència política que se'n deriva.

En l'àmbit de la pesca artesanal, es comprova que moltes de les reivindicacions d'aquest col·lectiu no poden vehicular-se adequadament a través de les confraries tradicionals, atès que la majoria d'elles, a més de les federacions territorials i estatals en què s'integren, estan dominades pels representants de les flotes industrials. La pesca artesanal reclama algunes mesures que col·lideixen amb els interessos d'altres flotes dominants. Es pot concloure, doncs, que els òrgans de representació de les confraries, tal com s'estructuren i funcionen avui dia, no estan en condicions de representar i defensar els interessos de la pesca artesanal tal com aquesta reclama.

Amb tot, les confraries de pescadors continuen actives per fer front als moltes reptes que el sector pesquer afronta, uns desafiaments vinculats sobretot amb els efectes locals i regionals del canvi climàtic, la sobreexplotació endèmica dels caladors, la millora de la comercialització o els nous mecanismes de gestió impulsats per l'administració catalana. A la Costa Brava, algunes confraries estan impulsant mesures en la línia d'assolir una pesca més sostenible, que tingui en compte a futur els possibles efectes de l'escalfament de l'aigua i l'arribada de noves espècies. La flota d'arrossegament de Palamós és un exemple en l'adopció de mesures correctores tècniques per reduir la pressió sobre la gamba rosada (*Aristeus antennatus*) alhora que treballa en la promoció i el reconeixement de marca del seu producte estrella. El Pla de Gestió de la Gamba de Palamós i la Marca de Garantia Gamba de Palamós són iniciatives que corren en paral·lel per "optimitzar" la pesquera, limitant captures i empenyent els preus cap amunt.

Conclusions

La naturalesa de l'associacionisme pesquer durant la seva llarga història ha mutat en la mateixa direcció i intensitat en què ho ha fet la pesca. A mesura que les carències, obligacions i exigències i de les comunitats pesqueres creixien, les seves associacions es feien més fortes, més complexes i més necessàries. La seva pervivència al llarg de temps, el seu trànsit per èpoques i contextos prou diferents, està justificada per una exigència continuada de treballar plegats, coordinar-se, cooperar i ajudar-se mútuament, un caràcter que els pescadors han mantingut sempre a l'hora de fer-se a la mar.

Si mirem les estadístiques de sinistralitat, pescar és avui un dels oficis més perillosos del món. Malgrat la millora en les condicions tècniques i seguretat, els riscos de sortir a la mar són evidents. D'altra banda, la incertesa és consubstancial a l'activitat pesquera, pel medi on opera, pel recurs que explota, pel comportament del mateix mercat on el ven i molts altres paràmetres que el pescador no pot arribar a controlar. Sense la xarxa de seguretat que han bastit sempre les confraries - en les seves més variades formes legals i jurídiques que han arribat a tenir - hagués estat gairebé impossible disposar d'un col·lectiu de pescadors per portar-nos el peix al plat.

Per això, si en l'àmbit normatiu la Llei 5/2011, de 29 de març, d'Economia Social, incorpora les confraries de pescadors com entitats pertanyents a aquest sector, ho fa arran de la seva necessària existència perquè la pesca es pugui exercir i els seus treballadors en visquin més dignament. Com bé apunta la llei, avui compleixen els requisits que defineixen les entitats de l'Economia Social:

- Persegueixen l'interès col·lectiu dels seus integrants, tot posant a la seva disposició de forma col·lectiva i mancomunada eines, serveis i

mecanismes per fer menys feixuga i menys insegura la pesca, una de les activitats primàries més perilloses del món.

- Són entitats democràtiques que agrupen al seu interior capital i treball, armadors i mariners, mantenint avui dia, sota la forma concreta de Corporacions de Dret Públic, l'esperit que les va fer néixer: la primacia de l'interès col·lectiu, la inclusió de tot el sector, sense distincions, i participació democràtica en la presa de decisions a través de l'elecció de representants.
- Presten, a més a més, un servei públic important a la comunitat, delegat de les Administracions, com és el control de les activitats extractives i de la traçabilitat del producte fins que són venuts als mercats.
- Persegueixen l'interès general econòmic i social, perquè gràcies a la feina de les confraries i de totes les associacions que les han precedit el peix s'han convertit en un aliment bàsic de la nostra societat, ha generat un teixit econòmic al seu voltant molt més rellevant que la mateixa extracció i ha creat llocs de feina en molts altres sectors d'activitat (del logístic a la restauració). Avui són entitats implicades directament en la preservació del medi marí, tot atenent a l'interès objectiu a mantenir-lo en unes condicions saludables perquè continuïn sent productius.

Amb tot, que siguin incloses dins la genèrica Economia Social no les protegeix dels reptes que avui afronta el sector pesquer en general i la seva representació en particular. Com hem vist, els canvis en la Política Pesquera Comunitària i en el comportament dels mercats del peix a escala global han restat poder d'influència a les confraries davant de noves formes de representació sectorial. A més, s'observa una certa disgregació dels interessos concrets de determinats agents i actors dels mateix sector pesquer, fent aparèixer noves associacions que no responen precisament als interessos col·lectius de tot el sector pesquer, sinó a finalitats concretes i particulars que no troben encaix o representació en les confraries tradicionals.

Serà aquest el cavall de Troia de les confraries? Tindran la capacitat de mantenir la naturalesa col·lectiva que ha caracteritzat la seva història i justifiquen encara avui la seva existència?